

I ZSÓ ZITA leleplezi Karádi Mártont *Színről színre* című verseskötetében, és érdekes játékot űz a nőiséggel, a vízzel, a családtörténettel és a szóképekkel. **EVELLEI KATA** írása.

A nő, aki férfiként figyeli önmagát

Izsó Zita első verseskötete, a *Tengerlakó* erős belépő volt az irodalomba: 2012-ben Gérecz Attila-díjjal jutalmazták. A költőnő második, októberben bemutatott könyve a *Színről színre* címet viseli, és kiváló példája annak, hogyan lehet a debütálással magasra tett elvárásoknak megfelelni, ráadásul úgy, hogy egyszerre vigye tovább a már jól ismert költői hangot, de különbözzön is tőle.

A könyvborítón Bach Máté fényképe látható, rajta a víz ragyogó kékre színezeve. Ahogyan a bemutatón is elhangzott, Izsó költészetében nagy szerepet kap a víz motívuma – kikötők, hajók, halak, eső, fürdőkád, hullámok, fülben maradt csöppek uralják a szövegeket. Amíg a *Tengerlakó* a mélységeket térképezte föl, itt már fölbukkanunk a felszínre: a havas parton emberek járkálnak, mintha csak a versek mozgása dobta volna föl őket.

A felszínre emelkedés nem csupán a két kötet között, de az újon belül is érvényesül. A *Színről színre* hangsúlyos ívet rajzol ki. A kötet nyitóverse, a *Várakozás* még úgy mutatja be a beszélőt, mint süllyedő hajót, amelynek rakterében egyre magasabbra emelkednek a hullámok, és aki várakozik az atyára, soha nem ér oda. A záróvers, az *Eloldozás* azonban már mind képi világában, mind fölépítésében egy ellenkező végletet képvisel, és elegánsan egybecseng a kötetten átívelő, lappangó „történettel”, amely elsősorban a szimbólumok síkján játszódik.

„Arccal a homokban fekszünk. / Még sokáig nem merjük elhinni, hogy ez már a part” – szól az első két sor, hogy a vers fokozatosan fölgyorsulva a szárazföld belsejébe rohanás jelene-tével fejezze be a történetet. A további szöveg egy kitarulkozó

világot mutat be, amelynek a *Színről színre* mintha csak a kezdetét jelezné. A névtelen főszereplő, aki hajók és üvegfalak mögé bújt, most „szaladni kezd abba az irányba, amerre sejti az otthonát, / és futás közben egyre kevésbé takargatja magát.”

A költői képek mögé bújó megszólaló a szereplőre egyik sajátos típusát teremti meg, amely rendkívül jellemző Izsó költészetére. A *Színről színre* szövegei esetében erős a késztetés, hogy egy fiktív személyes vagy családtörténet epizódjaiként értelmezzük őket. A versekben megjelenő én mintha mindig egy párbeszédnek a részese lenne, amelynek csak az egyik felét halljuk, a választ nem.

Izsó ebben a kötetében férfi-szerepversekkel is megpróbálkozik, mint az *Évről évre* című ciklus *Ünnep, Iker* vagy *Kép ébredés előtti fényben* című szövegei. Ezek egy részét korábban Karádi Márton álnéven publikálta, akinek egyébként jelen kötetet is ajánlja. Izsó mintegy Karádin keresztül értelmezi újra a női megszólalás lehetőségeit, ez pedig akkor is érdekes kísérletnek tűnne, ha maguk a szövegek nem lennének szórakoztatók. A költőnő még attól a taktikától sem riad vissza, hogy egy férfi tudatán átszűrve idézzon női megszólalót, mint azt az *Ünnepben* olvashatjuk: „meg akarsz hízni, és nem bánnád azt sem, ha megereszkednének a melleid, [...] ezért jobb, ha mielőbb megértem, hogy nem lennék jó apa, / nem pazarolhatod rám az időt, gyereket akarsz.” A férfi reakciói egy párbeszéd egyik felének felelnek meg, amelyet a nő soha nem hall meg. „Neked akartam adni a vezetéknevem” – szólal meg az *Iker* férfi beszélője, aki az egész cikluson át elemzi és megfigyeli a nőt: a testét, a beszédét, a mozdulatait, a mindezen átívelő változásokat és a vele kapcsolatos eseményeket. A szerzőnek saját bevallása szerint azért fontosak a férfi-szerepversek, mert egy külső szemszögből tekinthet magára.

Az egyes versek mintha egy nagyobb összkép darabjai lennének, csupán egy-egy jelenetet tárnak elénk. A *ragaszkodás fokozatai* az egyik legjobb példája ennek a szerkesztésmódnak.

*„mindig azt mondta, nem tudunk semmit,
és követelte, soroljuk fel németül
az autó alkatrészeit –
ha nem jutott eszünkbe valamelyik,
egy letört ablaktörlővel ránk csapott”*

Így emlékszik vissza a versbéli beszélő sváb nagypjára, akit a szocialista rendszer módszeresen kifosztott. A gyönyörű limuzinból megmaradt ablaktörlő az egyetlen tárgy, amely még a múlthoz köti, és amelyet arra használ, hogy – a maga torz módszereivel – megpróbálja megértetni az új generációval, milyen hatalmas, jószerével áthidalhatatlan szakadék húzódik közöttük. Ragaszkodása kétoldalú: a múlt és a jövő szinte szétszakítja, és egyikhez sem tartozik igazán, hiszen a múltját elvették, a jövőt pedig éppen ezáltal lehetetlenítették el.

Ahogy azt már a *Tengerlakónál* is láthattuk, Izsó a kötetlen, szabad formákban érzi magát otthon: a sorhatárok egybeesnek a tagmondathatárokkal, amely laza, oldott hatást kelt. A felszínen nagyon nyugodt, visszafogott költői hang ez, amely soha nem emelkedik a kijelentések, megállapítások fölé. Ennek ellenére Izsó versei tobzódnak a képekben: a metaforák, hasonlatok áradó gazdagsága elsöre talán túlzottnak is tűnhet a szikárabb poétikai nyelvezethez szokott olvasónak. Szerencsére ez csak ritkán csap át túldíszítettségbe. A képeket rendkívüli kreativitás és átgondoltság jellemzi, és a megfelelő előkészítés után némelyikük szinte robbanásszerűen hat a maga szokatlan ötletességével. „Az emberek hunyoroztak, mint a persely” – figyel meg például a *Felállványozott mennyország* beszélője. A vizuális hasonlóság mellett a hozzáférhetetlen értékeket rejtő, azt ki nem adó sötét nyílás képe olyan mellékjelentéseket is előtérbe hoz, amelyek a vers egészére hatással vannak.

A képalkotás a *Tengerlakónak* is erős oldala volt, a *Színről színre* pedig egyértelműen továbblépést mutat ezen a téren: a verseket olykor fénykép- vagy diafilmszerűen vetíti elénk, hogy már-már – a kötet koncepciójához illően – úgy érezzük, szinte úszni lehetne bennük. A szövegek többségükben jelenetekre épülnek, az egymás után tarkán sorakozó, gyakran mondatnyi hosszúságú hasonlatok és metaforák pedig gyakran arra szolgálnak, hogy ezeket montázsá alakítva összefűzzék. Akad közöttük egyszer elcsattanó, melankolikusan játékos, mint a *Felállványozott mennyországban*: „kint nyár volt, és lassan a jegeskávém-ban is kitavaszkodott”. Találhatunk egész strófán keresztülívelő hasonlatot:

„A nők szépek, de hasuk üres,
bár lenne odvas, mint egy darab fa,
költöznének bele lárvák és madarak,
a férfiak örömmel végignéznék mindezt, ha
fülüket a nők hasának tapaszthatnák, és hallanák,
hogyan talál bennük valami élet a szű”
(Talált gyerek)

A vers párdarabjában, *A felejtés lehetőségeiben* ez a hasonlat növekszik vers hosszúságúra.

Van közhelyé koptatott, a megszólaló számára nagyon is tudatos szimbólum: „Nem csak az ágak, de a mondatok / sem nyúltak át soha többé a kerítésen” (*Az új család*). A lírai én mint holt nyelv, akit magát már nem beszélnek mások (*Várazás*); a párnán maradt fejnyom, amely a gyümölcsbúzába ágyazódó maggá alakul (*Szkafander*) vagy az óvóhely ajtajaként a testvérekre záruló család (*Üvegjövő*) mind frappáns, eredeti, emlékezetes alkotások.

Az egyetlen említendő probléma talán a víz mindent átható jelenléte, amely néha erőltetett motívumként próbálja összekötni a kötet egészét. *A kegyelem természete* esetében pedig a halakat halálra sebző madarak már-már a nevetséges pátosz határát súrolják. Az alkalmankénti modorosságok ellenére azonban kifejezetten átgondolt, erős poétikai nyelvezettel van dolgunk.

Izsó valósággal kényezteti közönségét: olvasmányos, díszes, érzelmgazdag versek uralják a kötetet. *A Tengerlakó* rajongóinak mindenképpen érdemes beszereznie a könyvet. Aki az első kötetrel még nem ismerkedett meg, annak is maradandó olvasmányélmény lehet a *Színről színre*; nem csupán első olvasatra, de évek múlva is.